

Tytułem przedmowy

Wyrażenie *najnowsze dzieje języka polskiego / najnowsze dzieje polszczyzny* ma dwa znaczenia – ogólne, książkowe i specjalistyczne, terminologiczne.

W znaczeniu 1. ogólnym chodzi o ten wycinek dziejów polszczyzny, który w świadomości jej użytkowników wyodrębnia się niejako w sposób naturalny. Może on być wyznaczony przez jakąś ważną datę lub może być utożsamiany z odcinkiem czasu tradycyjnie uwzględnianym w periodyzacji. W naszym wypadku przyjęcie, że najnowsze dzieje języka polskiego to okres od 1918 r. znajduje podwójną motywację – jest to okres od momentu odzyskania przez państwo polskie niepodległości po 123 latach zaborów i jest to okres obejmujący ostatnie 100-lecie rozwoju polskiej państwowości, polskiej kultury i języka narodowego.

W znaczeniu 2. terminologicznym treść tego wyrażenia nieco się zawęża, ponieważ przez *najnowsze dzieje języka polskiego* rozumie się okres od 1945 r. po współczesność. Do takiego ujęcia przyczyniły się opracowania Stanisława Gajdy, Ireny Bajerowej i Stanisława Dubisz [Gajda 1997, 7; Bajerowa 2003, 158; Dubisz 1995, 85; 2018a, 156; 2019, 40–48], wprowadzające nowe cezury do periodyzacji historii polszczyzny. Trzeba jednak podkreślić, że oba te znaczenia dobrze korespondują ze sobą, dodając także, że część językoznawców jest skłonna zarówno 20-lecie międzywojenne, jak okres wojny i okupacji (1939–1945) uznawać za fazy przełomowe w dziejach polszczyzny, rozpoczynające jej najnowszą historię [por. Kleszczowa 1994; Woźniak 2020a].

100-lecie rozwoju polszczyzny w XX i XXI w. nie zaowocowało próbami ujęć syntetycznych, które można by porównać z edycjami dotyczącymi przełomu wieków czy też innych ważniejszych cezur chronologicznych w najnowszym rozwoju języka polskiego [por. Rieger, Szymczak (red.) 1982; Pisarek (red.), 1999; Dubisz, Gajda (red.) 2001; Gajda (red. nauk.) 2001]. To

stało się główną przyczyną zamysłu o opracowaniu niniejszej publikacji. Jej punktem wyjścia są artykuły opublikowane w latach 2010–2020 [por. Bibliografia]. Na całość publikacji składają się uzupełnienia i rozwinięcia ich treści oraz poszerzenie podjętej problematyki o wątki – moim zdaniem – niezbędne dla uzyskania całości kształtu obrazu.

Publikacja składa się z dwóch zasadniczych części, z których pierwsza dotyczy rozwoju polszczyzny w krajowej wspólnocie komunikacyjnej, druga zaś przedstawia zarys tego rozwoju w diasporycznych wspólnotach komunikacyjnych poza granicami kraju.

W tym opracowaniu przeważa perspektywa diachroniczna, prezentuje ono bowiem określony proces historyczny bądź jego rezultaty w polszczyźnie najnowszej. Intencją autora jest, by ta publikacja uzupełniła – w jakimś zakresie – naszą wiedzę o historii języka polskiego i polskiej wspólnoty komunikacyjnej w minionym stuleciu oraz przyczyniła się do wzrostu zainteresowania najnowszymi dziejami polszczyzny.

Serdeczne podziękowania składam Paniom Recenzent – Profesor Halinie Karaś i Profesor Urszuli Sokólskiej – za ich pracę, opinie i uwagi, bez których niniejsza publikacja nie mogłaby się ukazać. Za inicjatywę intelektualną, która skłoniła mnie do podjęcia tej pracy, dziękuję Panu Profesorowi Władysławowi T. Mioduncze z nadzieją, że przyczyni się do edycji zamierzonego dzieła wspólnego. Z wdzięcznością pozostaję wobec Bliskich za pierwsze czytania i dyskusje.

Warszawa, wrzesień 2020 r.

Stanisław Dubisz